

Fecr Yayınları: 856

MEDİNE DÖNEMİ'NDE HZ. PEYGAMBER'İN KARAR ALMA SÜREÇLERİ

Mehmet Samed ÖZDEMİR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Prof. Dr. Gülgün UYAR

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ağustos 2024

ISBN: 978-625-6123-09-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**MEDİNE DÖNEMİ'NDE
HZ. PEYGAMBER'İN KARAR AL-
MA SÜREÇLERİ**

Mehmet Samed ÖZDEMİR

Ankara 2024

Mehmet Samed ÖZDEMİR

İstanbul'da dünyaya geldi. İlköğrenimini ve hafızlık eğitimini İstanbul Esenler'de tamamladı. İstanbul Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nden derece ile mezun oldu (2015). Lisans eğitimine başladığı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni birincilikle bitirdi (2020). Aynı üniversitede İslam Tarihi alanında yüksek lisans eğitimine başladı, *Medine Dönemi'nde Hz. Peygamber'in Karar Alma Süreçleri* adlı tezini savundu (2024).

Milli Eğitim Bakanlığı halk eğitim merkezleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı ilçe müftülükleri bünyesinde açılan kurslarda öğretici olarak vazife aldı (2016-2021). Esenyurt Mimar Sinan Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nde meslek dersleri öğretmenini olarak göreve başladı (2021). Burada görev yaptığı üç yılın ardından Akif İnan Anadolu İmam-Hatip Lisesi'ne tayin oldu (2024).

Halen Anadolu Üniversitesi Tarih bölümünde lisans eğitimine ve Marmara Üniversitesi'nde İslam Tarihi alanında doktora eğitimine devam etmektedir.

ÖN SÖZ

Hız. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye gerçekleştirdiği hicret, risâlet için bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Mekke'de müşriklerin baskı ve işkenceleri sebebiyle tesis edilemeyen siyasal yapı, hicretle birlikte hayata geçirilmiştir. Hicretin hemen ardından Medine'de yaşayan tüm grupların katılımı ile kabul edilen Medine Vesikası, bağımsız bir siyasal organizasyonun kurulduğunu ilan etmiştir. Hız. Peygamber, kurulan bu siyasal düzenin lideri olarak aynı vesika tarafından deklere edilmiştir. Böylece Resûlullah, Mekke döneminden beri yürütmekte olduğu dinî liderliğinin yanı sıra siyasî lider hüviyetini kazanmıştır. Vahyin ve Medine Vesikası'nın kendisine tanıdığı yetkilere dayanarak çok sayıda karara imza atmıştır.

Geçmişten günümüze İslâm'ın siyasal düzenini konu edinen, Hız. Peygamber'in devlet idaresindeki tasarruflarını ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu tür çalışmalarda genel olarak Hız. Peygamber ve sonraki dönemde devlet yönetimi veya devlet yönetiminde dikkat edilmesi gereken hususlar üzerinde durulmaktadır. Ayrıca bir kısım çalışmada Hız. Peygamber'in devlet idarecisi olarak aldığı kararlarda etkili olan bazı faktörlere temas edilmiştir. Ancak Hız. Peygamber'in kararlarının hangi süreçler sonrasında hayata geçtiği, alınan kararlarda hangi temel âmillerin gözetildiği özel olarak incelenmemiştir. Diğer taraftan Hız. Peygamber'in devlet idaresindeki kararları bir bütün halinde ele alınmamıştır. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma, Hız. Peygamber'in devlet idaresindeki kararlarının hangi süreçler neticesinde ve hangi âmiller göz önünde bulundurularak alındığını bir bütün halinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, giriş, iki ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde araştırmanın konusu, amacı, yöntem ve kapsamı ile kaynakları hakkında bilgi verilmektedir. “Hz. Peygamber’in Bizzat Aldığı Kararlar” isimli birinci bölümde Hz. Peygamber’in doğrudan kendi tasarrufuyla verdiği kararlar idarî atama, askerî, adlî, iktisâdî ve ictimâî kararlar başlıkları altında tasnif edilmiştir. Çalışmanın “Hz. Peygamber’in Karar Alma Süreçlerinde İstişare ve Teklif” isimli ikinci bölümünde ise Hz. Peygamber’in Müslüman ve Müslüman olmayan muhataplarının katkılarıyla aldığı kararlar ele alınmıştır. “Sonuç” bölümünde çalışma neticesinde ulaşılan hedefler özetlenerek çalışmanın değerlendirilmesi yapılmıştır.

Elinizdeki çalışmanın olgunlaşmasında pek çok ismin maddî ve manevî destekleri bulunmaktadır. Burada söz konusu kişilere teşekkür etmek yerinde olacaktır. Öncelikle araştırma süreci boyunca danışmanlığımı üstlenen ve sadece yüksek lisans tezi yazım sürecinde değil lisans döneminden itibaren üzerimde büyük emeği bulunan Prof. Dr. Gülgün Uyar hanımefendiye teşekkürü bir borç bilirim. Yüksek lisans tezi savunma jürisinde yer almayı kabul ederek beni taltif eden ve yapıcı değerlendirmeleriyle metnin son halini almasında büyük katkıları bulunan Prof. Dr. Nuh Arslantaş ile Dr. Öğr. Üyesi Ümit Eskin beyefendilere teşekkür ederim.

Çalışma boyunca yazdıklarımı ilk olarak okuyan, değerlendirme ve yönlendirmeleriyle süreçte büyük yardımları dokunan Arş. Gör. Enes Tarhan’a müteşekkirim. Lisans döneminden itibaren şahsımı akademik çalışmalara yönlendirmek için büyük gayret sarf eden ve çalışma süreci boyunca desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Hacı Osman Paçaoğlu’na da teşekkür ederim.

Eğitim-öğretim hayatımın tamamında olduğu gibi bu çalışma sürecinde de gösterdikleri hoşgörü ve fedakârlıkları ile bana destek olan, yaşadığım heyecanı paylaşan kardeşlerim Mehmet Selim Özdemir, Serpil Özdemir, Elif Şeker ve Edanur Özdemir’e;

bütün eğitim-öğretim hayatımın en büyük destekçisi, fedakârlık âbidesi kıymetli annem Aysel Özdemir'e hayatımın her başarısında olduğu gibi teşekkürü büyük bir borç bilirim.

Son olarak bu çalışmayı bir kitap olarak basmayı kabul eden FECR yayınevi yöneticilerine ve kitabın basımında emek sarf eden yayınevi çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Yaklaşık iki yıllık bir emeğin sonucunda ortaya çıkan bu çalışmanın hayırlara vesile olmasını, alacağımız kararlarda Resûlullah'ın (s.a.s.) karar alma usûlünü takip etmemize katkı sağlamasını Cenâb-ı Allah'tan (c.c.) niyaz ederim.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Mehmet Samed ÖZDEMİR

İstanbul 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
KISALTMALAR	13
GİRİŞ	15
A. Konu ve Amaç	15
B. Yöntem	17
C. Kapsam	18
I. Hicret ve Medine Dönemi'nin Hz. Peygamber'in Kararlarındaki Etkisi	18
II. Hz. Peygamber'in Kararlarında Etkili Olan Unsurlar	20
D. Kaynaklar ve Araştırmalar	24
BİRİNCİ BÖLÜM	
HZ. PEYGAMBER'İN BİZZAT ALDIĞI KARARLAR	31
A. İdarî Atama Kararları	32
1. Atama Şartları	34
a. Ehliyet/Liyâkat	34
b. Örf/Yerellik	37
c. Gönüllülük	45
2. Vekil Atama	47
3. Vali Atama	49
4. Kâtip Atama	51
5. Kadı Atama	52
6. Elçi Gönderme	53
7. Askerî Atamalar	55
d. Komutan	56
e. Sancaktar	58
f. Casus	61
8. Malî Atamalar	65
a. Âmil	66
b. Ganimet Görevlisi	69
c. Sâhibü's-Sûk/Âmilü's-Sûk	69
d. Beytül-mâl Sorumlusu	70
B. Askerî Kararlar	70
I. Askerî Harekâtlar	72

1. Ekonomik Baskı-----	73
2. Meşrû Müdâfaa -----	79
3. Cezalandırma -----	84
4. Tebliğ-----	91
II. Savaş Hukuku -----	94
III. Ganimetle İlgili Tasarruflar -----	98
C. Adlî Kararlar -----	105
D. İktisâdî Kararlar-----	115
E. İctimâî Kararlar-----	136

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN KARAR ALMA SÜREÇLERİNDE İSTİŞARE VE

TEKLİF -----	151
A. İstişare-----	152
I. Hz. Peygamber'in İstişare ile Aldığı Kararlar-----	156
1. Bedir'de Düşmanla Karşılaşma ve Esirler Hususunda İstişare-----	156
2. Uhud Öncesi Savaş Stratejisine Dair İstişare-----	160
3. Hendek'te Savaş Stratejisine Dair İstişare -----	162
4. Hudeybiye Öncesinde ve Sonrasında İstişare-----	164
5. Hayber Ganimetlerine Dair İstişare-----	166
6. Tâif Muhasarasında İstişare -----	168
7. Tebük Seferinde İstişare -----	170
II. İstişare Edilenler -----	172
B. Teklif-----	177
I. Müslümanların Teklifleri -----	177
1. Bedir'de Mevzi ve Çardak Teklifi -----	178
2. Bedrû'l-Mev'id'de Ashabın Sefere Teşviki-----	181
3. Hendek'te Hurma Mahsulünün Gatafân'a Verilmesine İtiraz-----	182
4. Evs'in Benî Kurayza İçin Hakem Talebi-----	184
5. Hudeybiye'de Hz. Ömer'in Elçi Teklifi -----	186
6. Resmî Belgelerde Mühür Kullanma Tavsiyesi-----	187
7. Hz. Abbas'ın Ebû Süfyân Hakkındaki Teklifi-----	188
8. Tâif'te Muhasaranın Kaldırılmasına İtiraz-----	189
9. Sakîf Kabilesinin Müslüman Olma Konusunda Teklifleri -	191
10. Tebük Dönüşünde Bineklerin Kesilmesine İtiraz-----	192
11. Hurma Ağaçlarının Aşılınması -----	193

12. Ashabın Verdiği Emanların Kabulü -----	194
II. Müslüman Olmayanların Teklifleri-----	198
1. Bedir’de Müşriklerin Mübâreze Talebi -----	199
2. Benî Kaynuka Gazvesi Sonrası İbn Übey’in Talebi -----	200
3. Uhud Savaşı’ndan Sonra Ebû Süfyân’ın Savaş Teklifi -----	202
4. Âmir b. Mâlik Ebû Berâ’nın Öğretmen Talebi -----	204
5. Adal ve Kâre’nin Öğretmen Talebi -----	205
6. Benî Nadîr’in Sürgün Teklifi-----	206
7. Benî Kurayza’nın Elçi Teklifi -----	208
8. Hudeybiye’de Müşriklerin Anlaşma Teklifi-----	209
9. Hayberlilerin Mahsulü Paylaşma Teklifi -----	214
10. Tebüük Dönüşü Yapılan Anlaşmalar-----	216
11. Necran Hristiyanlarının Anlaşma Teklifi -----	218
SONUÇ -----	221
BİBLİYOGRAFYA -----	227

KISALTMALAR

b.	: bin
bk.	: Bakınız
b.y.	: Basım Yeri Yok
cm	: Santimetre
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
ed.	: Editör
Hz.	: Hazreti
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
Km	: Kilometre
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı